

ROLUL PROFESORULUI (PREOTULUI) DE RELIGIE ÎN FORMAREA CARACTERULUI MORAL-RELIGIOS AL ELEVILOR

Conf. Dr. Carmen-Maria BOLOCAN

„Educația unui popor se câștigă și se păstrează cu anevoie, și tot atât de lesne se pierde și se compromite o asemenea moștenire, când se dau de sus exemple de neorânduială, de nedreptate și de incoerență.”

(M. Eminescu)

I. Preliminarii

Educația este o operă de spiritualizare care nu atinge plenitudinea dacă lasă pe dinafară una dintre componentele ei fundamentale. Omul se raportează la realitate atât pragmatic, prin intelect, voință, acțiune, cât și spiritual, prin atitudini, simțire și credință. O educație integrală presupune, pe lângă latura intelectuală, morală, estetică, tehnologică etc., și o componentă religioasă. Ființa umană tânjește după transcendent, iar această proiecție are nevoie de o întemeiere, îndrumare și o formare religioasă prin educație.

Se observă astăzi o criză spirituală, o debusolare morală a semenilor noștri. Educația religioasă poate fortifica ființa și o poate orienta spre ținte autentice. Poate că prima sarcină a educației religioase rezidă în formarea bunului creștin, capabil de a cunoaște și de a venera valorile sacre. Suntem creștini, prin integrarea noastră într-o tradiție, și apoi prin Sfântul Botez, dar devenim creștini prin conduite învățate zi de zi. Prin educația în spirit religios ne informăm cu privire la propriile referințe religioase, dar ne și formăm conduite pe măsura valorilor sacre interiorizate.

Apoi, să remarcăm dimensiunea culturalizatoare a educației religioase: la orele de religie elevul își împlinește cultura generală, află cunoștințe specifice religiilor istoriei, semnifică și înțelege un anumit corpus doctrinar sau ritualic, ajunge la o credință bine informată și consolidată.

Nu-i totuna să crezi pur și simplu în Dumnezeu, ci să crezi motivat, în cunoștință de cauză, reflectat.

O problemă care nu trebuie ocolită este cea referitoare la maniera de predare a religiei într-un grup școlar (clasă sau școală), compus din elevi ce aparțin unor confesiuni sau religii diferite.

Conform legii învățământului, religia este o disciplină opțională, în sensul că elevul sau părintele acestuia poate alege cursurile de religie care sunt compatibile cu credința lui.

Religia, ca disciplină școlară, nu este o trambulină a prozelitismului sau o rampă de propagare a urii față de celelalte confesiuni. Ea nu se va transforma nici în mijloc de îndoctrinare sau de manipulare a conștiințelor. Poți, foarte bine, să prezinți valorile tale, fără să le desconsideri pe cele ale altora. Religia trebuie să ființeze ca un obiect de studiu care culturalizează, socializează și spiritualizează omul. Ea va conduce la iubire, toleranță și bunăvoință între semenii.

Mântuitorul Hristos a dezvăluit noutatea absolută legată de formarea omului „născut din apă și din Duhul Sfânt”, pământesc și ceresc în același timp, prin următoarele două dintre „realitățile revărsânde” ale Evangheliei¹.

Prima este aceea care face din copil atât subiect al educației cât, mai ales, ideal al educației: „Adevărat zic vouă: De nu vă veți întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în Împărăția cerurilor” (Matei 18, 3); „Iar Iisus a zis: «Lăsați copiii să vină la Mine, că a unora ca aceștia este Împărăția cerurilor»” (Matei 19, 14; Luca 18, 16-17).

Optimismul pedagogic al creștinismului face ca arcul unei vieți creștine să însemne o creștere spre înapoi, o întoarcere spre copilărie, cum spune Mântuitorul în textul de mai sus. Pe spirala devenirii umane pruncul și sfântul, ca realizare deplină a umanului, se regăsesc pe aceeași verticală.

Cea de a doua realitate evanghelică este legată de prima și dezvăluie partea dramatică a devenirii spirituale a omului în ambientul său familial.

Creștinismul, mai ales în forma lui autentică, primă, înseamnă o concepție de viață, sintetizată în anumite principii luminoase și capabile să servească de imbold puternic la clădirea unei formidabile culturi și a unei noi structurări a educației². La fundamentul principal cuprins în Sfintele Evanghelii, cultura creștină adaugă metode și forme de educație statornicind un adevărat edificiu științific, cel al pedagogiei creștine.

II. Profesorul de Religie – Apostolul Cuvântului

După Învierea Sa din morți, Mântuitorul i-a trimis pe Sfinții Apostoli să propovăduiască Evanghelia Lui:

„Drept aceea, mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă, și iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului” (Matei 28, 19-20).

Acest testament l-au primit și urmașii lor până în zilele noastre. Astfel trebuie să înțeleagă și profesorul de religie misiunea sa: a fost chemat de Dumnezeu printr-o vocație lăuntrică și a fost trimis să-i învețe pe alții Cuvântul lui Dumnezeu. În această slujire, el nu este singur: Dumnezeu i-a promis că-l va însoți și-l va ajuta în toate zilele, așa cum le-a promis și Sfinților Apostoli.

¹ Cf. P. Evdokimov, *Arta Icoanei, o teologie a frumuseții*, traducere de Grigore și Petru Moga, Ed. Meridiane, 1933, *passim*.

² C. Narly, *Istoria Pedagogiei*, Cernăuți, 1935, p. 16.

Prin urmare, pentru buna reușită a educației religioase este nevoie ca profesorul de religie, factorul cel mai important al educației religioase, să corespundă anumitor cerințe; fără profesori adevărați, nici cea mai bună organizare a învățământului, nici cele mai potrivite metode și mijloace nu prețuiesc nimic.

Din cauza că profesorul este cel care influențează decisiv educația elevilor, acesta trebuie să aibă o personalitate deosebită. Un educator adevărat poate fi numai acela care se implică în viața socială, fiind stăpânit de o mare iubire pentru Dumnezeu și pentru oameni. Profesorul de religie trebuie să fie un om de credință care prin coerență, sârguință, fidelitate și răbdare statornică să fie un model de credință pentru elevi și astfel să-și realizeze misiunea proprie ca pe un drum de sfințenie și mărturie misionară. Competența profesorului de religie trebuie să se verifice și prin comuniunea cu Biserica, prin colaborarea cu episcopul și parohiile, prin participarea la viața creștină și la experiența de credință a parohiei.

Profesorul de religie trebuie să favorizeze sinteza dintre credință și cultură și să contribuie la o redresare morală și spirituală a societății.

II.1 Calități ale unui bun profesor de Religie

Pentru un bun educator se cer anumite calități spirituale:

a) vocația

Vocația este o simțire lăuntrică, dăruită omului de Dumnezeu. Educatorul cu vocație este cel care manifestă încredere și iubire față de Dumnezeu, în primul rând, și apoi față de elevi. El este preocupat de dezvoltarea personalității acestora și are conștiința importanței misiunii lui și a faptului că este trimisul lui Dumnezeu în fața elevilor, pentru a le preda învățătura revelată de Fiul Său făcut Om.

b) dragostea

Profesorul de religie are datoria să-i prețuiască și să-i iubească pe elevi, așa cum Mântuitorul a iubit copiii. Virtutea cea mai înaltă care trebuie să împodobească sufletul profesorului de religie este iubirea copiilor și înțelegerea copilăriei, deoarece „a educa înseamnă a iubi”.

Iubirea îl face pe profesor să asculte orice dorință bună a copiilor, să înțeleagă scăderile lor pentru a le înlătura. Iubirea față de elevi nu se manifestă numai la școală, la Biserică sau pe stradă, ci și în „cămara de rugăciune” a profesorului.

c) smerenia

Aceasta îl face pe profesor să-și recunoască limitele și-l ferește să cadă în extremele subestimării sau supraestimării puterilor proprii. Profesorul de religie trebuie să fie un om al smereniei, raportându-se mereu la idealul suprem, Mântuitorul Iisus Hristos.

d) răbdarea

A face educație înseamnă a avea răbdare; rezultatele muncii unui profesor nu se văd imediat decât într-o foarte mică măsură. Educația trebuie făcută cu răbdare și temeinic, rezultatele reale sunt cele care se constată în timp.

e) blândețea

Blândețea îl ajută pe profesor să câștige încrederea elevilor, fără de care nu este posibilă educația. „În religie găsim cele mai luminoase și mai blânde livezi

spirituale, dumbrăvi pure de binefăcătoare răcoare, flori de vis, dar tot în ea găsim și prezența implacabilă a meridianelor normative. Pentru aceste motive am înțeles că este necesar să exprimăm această duală *blândețe severă*, pe care am dorit-o altă călăuză pentru spiritualizarea sentimentului religios.”³

f) profesionalismul

Profesorul de religie trebuie să posede aptitudinea și posibilitatea de a transmite elevilor bunuri spirituale și să influențeze educativ sufletele lor. Educatorul profesionist trebuie să aibă anumite calități: să fie un bun psiholog; să aibă tact pedagogic (acesta se dezvoltă prin educație și autoeducație și se corelează cu personalitatea educatorului; cunoștințele pedagogice au importanță pentru personalitatea profesorului, dar singure nu pot face un educator autentic), să cunoască Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție și cultura profană; să stăpânească metodele de educație și modalitatea de utilizare a acestora; să-și formeze o cultură generală care să-l ajute în interdisciplinaritate și în utilizarea mijloacelor de învățământ; să aibă capacitatea de autoevaluare a activității sale.

g) sinceritatea

Prin sinceritate, profesorul de religie cucerește încrederea elevilor. El trebuie să-și păstreze „curăția inimii” pentru a putea proteja sufletul curat al elevilor.

h) bunătatea

Bunătatea este iubirea manifestată prin atitudinea profesorului față de elevi și exclude răzburarea, nervozitatea, mânia, sentimentele josnice etc.

i) evlavia

Este expresia credinței mărturisite de către profesor prin viața sa. Astfel, profesorul face dovada că activitatea sa este spirituală, duhovnicească, având o putere educativă foarte mare, pentru că din evlavia profesorului se dezvoltă și evlavia elevilor.

j) umorul

Simțul umorului este un mod de existență care trădează un perfect echilibru sufletesc și se bazează pe o temeinică cunoaștere de sine și pe cunoașterea nimănui. Condițiile umorului adevărat sunt: căldura interioară și o avansată cultivare a sufletului. Prin umor, profesorul își păstrează superioritatea asupra tragicului existenței și are un scut de apărare împotriva celor care caută micșorarea bucuriei educative. Având umor, profesorul câștigă elevii și le trezește dragostea de muncă și viață, atâta timp cât umorul său nu îi afectează autoritatea.

Dar nu orice umor este benefic, ci numai râsul „optimist, încurajator, generos, o veselie binevoitoare care să lase să se întrevadă o reciprocitate favorabilă. Nu un râs ascuțit, malițios, menit să pună în lumină defectele și inferioritatea celuilalt. Profesorul nu trebuie să râdă de elevi pentru ca cei din jur să se bucure cu răutate”⁴.

k) optimismul

Un profesor optimist insuflă cuvinte „cu putere multă”, atât de necesare elevilor care încă nu au convingeri religioase puternice. Optimismul îl ajută pe

³ V. Bancilă, *Inițierea religioasă a copilului*, Editura Anastasia, București, 1996, p. 82.

⁴ V. Prelici, *A educa înseamnă a iubi*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995, p. 210.

profesor să scoată în evidență calitățile elevilor, partea bună a lucrurilor și faptul că, uneori, planurile noastre nu coincid cu planurile lui Dumnezeu pentru fiecare dintre noi.

Profesorul de religie este un model pentru elevii săi. Mai mult sau mai puțin evident, elevii, care la vârsta lor sunt în căutarea unui model de viață, evaluează comportamentul și atitudinea profesorului de religie.

Puterea exemplului este mare, deoarece exemplul acționează direct asupra vieții elevului. Nimic nu poate fi mai dăunător pentru sufletul elevilor decât un profesor de religie care nu face ceea ce îi îndeamnă pe elevi să facă.

Educatorul creștin trebuie să urmeze modelul Mântuitorului, Care nu a venit să facă teorii filosofice, ci a venit să răspundă, cu viața Sa, la marea întrebare ce frământă omul: mântuirea. Mântuitorul a răspuns nu printr-o formulă teoretică, ci a realizat mântuirea prin Întrupare, Naștere, Pătimire, Înviere și Înălțare la ceruri.

Sfântul Apostol Pavel, următor al Domnului, îndeamnă în acest sens: „Cele ce ați învățat și ați primit și ați auzit și ați văzut la mine, acestea să le faceți, și Dumnezeuul păcii va fi cu noi” (Filipeni 4, 9).

Responsabilitatea profesorului de religie este foarte mare, e una educativă, dar și soteriologică (în perspectiva mântuirii). Elevii sunt uneori greu de controlat, sunt indisciplinați și gălăgioși la ore și nu sunt întotdeauna interesați de mesajul transmis. Însă nici pe Mântuitorul Hristos – Învățătorul absolut – nu l-au primit toți și nu toți l-au iubit. Să ne amintim de episodul consumat după scoaterea demonilor din cei doi nefericiți și trimiterea lor în turma de porci. Toată turma s-a aruncat de pe țărnam în mare și a pierit în apă. Iar locuitorii Gadarei, toată cetatea a ieșit în întâmpinarea lui Iisus și, văzându-L, L-au rugat să treacă din hotarele lor (Matei 8, 34). Dacă pe Hristos nu l-au primit din cauza unei turme de porci înecate, nu trebuie să fim mirați de atitudinea elevului, încorsetat de atâtea discipline și teme pentru acasă, care la ora de religie se comportă mai detașat, mai puțin stresat, mai neatent.

De modul în care profesorul de Religie, acest „sacerdot al catedrei, sacerdot laic”⁵, reușește să-și apropie clasele de elevi depinde formarea gustului pentru sacru, dezvoltarea sentimentului religios. Hristos nu are pe nimeni de pierdut, căci Fiul Omului a venit să-l caute și să-l mântuiască pe cel pierdut (Matei 18, 11). Nici profesorii nu-și permit să piardă pe cineva.

Dumnezeu este cu noi, și dacă El este cu noi cine e împotriva noastră? Doar dragostea este cea care schimbă sufletele. Dacă elevul nu va vedea la profesor dragostea (dar nu orice fel de dragoste, nu fătarnică, ci una jertfelnică, o dragoste pentru toți, nu numai pentru cei cu viață duhovnicească), nu se vor schimba lucrurile. Dragostea toate le iartă, toate le crede, dragostea nu cade niciodată (I Corinteni 13).

Atunci când cuvintele profesorilor nu mai au putere, va vorbi cu putere viața lor, faptele lor. Este greu, dar orice lucru important se săvârșește cu jertfă.

⁵ Pr. Dr. Eugen Jurca, *Experiența duhovnicească și cultivarea puterilor sufletesti*, Editura Marineasa, 2001, p. 168.

Mântuitorul Iisus Hristos i-a atenționat pe toți cei ce-L mărturisesc în fața oamenilor:

„În lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea” (Ioan 16, 33).

Sfântul Ioan Gură de Aur găsește originea răului de care suferea societatea timpului său în lipsa unei educații sănătoase a copiilor. Însă și astăzi, lipsa educației provoacă suferință și drame. Sfântul Ioan afirmă că cel mai mare păcat, care le depășește pe toate celelalte și care duce spre culmea răutății, este lipsa de educație a copiilor. Din lipsa de educație a copiilor provine moartea timpurie, bolile care îi stăpânesc pe părinți și pe copii.

Un copil fără educație „este dușman și vrăjmaș comun al tuturor și al lui Dumnezeu și al naturii și al legilor și al vieții de obște, a noastră a tuturor”.

„Sufletul copilului este fraged, el este în mâna educatorului ca o pastă, pe care o poate modela după dorința sa, este ca o ceară pe care se poate imprima foarte bine sigiliul.”⁶

„Sunt foarte multe cărțile scrise privind metodele pedagogice ce se cade a fi folosite pentru o mai bună reușită a educației. Unii dintre marii pedagogi folosind metode pedagogice mai autentice au fost mai greu înțeleși și nu arareori socotiți demenți, cum a fost cazul marelui pedagog Pestalozzi.”⁷

Chiar și în cazul Mântuitorului s-a ajuns ca să fie socotit nebun, când au venit cei apropiați ca să-L lege. Faptul îl scoate în evidență și Sfântul Apostol Pavel, care spune că, pentru unii, învățătura creștină este nebunie și pentru alții, sminteală.

Metodele sunt teorii, dar dătătoare de ton în educație este persoana care prin felul ei de a fi este mai presus de orice metodă, datorită puterilor sale spirituale în educație.

Mai presus de toate persoanele rămâne Persoana Mântuitorului care așa de mult atrăgea popoarele încât ele mergeau după El zile întregi, nemâncate, iar când au mers trimișii fariseilor să-L prindă, ei nu L-au adus și le-au răspuns celor ce i-au trimis „că niciodată nu a vorbit un om ca Omul acesta”, pentru că, așa cum relatează Evanghelia, El vorbea cu putere, nu cum vorbeau cărturarii și fariseii (cf. Matei 7, 28-29).

Metodele pedagogice preconizate de unii pedagogi laici sunt uneori mai înstrăinate de adevăr din cauză că nu admit nici puterea lui Dumnezeu, nici pe cea a diavolului. Nu admit nici puterea iubirii ca dătătoare de ton în educație și nu rareori o socotesc o slăbiciune.

Predarea religiei în școală constituie un capitol deosebit în ansamblul disciplinelor de învățământ, prin faptul că nu se rezumă la un aport de cunoștințe, ci adaugă acestora noi forțe sufletești și tendințe spirituale, susceptibile să atragă asupra elevului revărsarea harului divin.

Profesorul de religie, care trebuie să fie neapărat cel puțin drept-credincios, dar pentru o mai mare eficiență, preot, să știe să insuflă în elevi credință în Sfânta

⁶ Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre creșterea copiilor*, în vol. *Puțul și împărțirea de grâu*, Bacău, 1995, *passim*.

⁷ Mihălțan Ioan, *Îndrumări pentru îndreptarea și maturizarea duhovnicească a persoanei noastre*, Editura Episcopiei Oradiei, Oradea, 1994, p. 15.

Treime și a bunurilor pe care Ea le revarsă asupra credincioșilor. De la el, elevul va dobândi un echilibru sufletesc și o sănătate spirituală, care îi permit să pătrundă, să asimileze și să dezvolte cunoștințele căpătate într-un grad superior rezultatelor învățării în afara sentimentului religios.

II.2. Profesorul de Religie (preotul profesor) în comunitatea școlară

Preoții sunt urmașii apostolilor și au rolul de a predica învățătura creștină după cuvântul Mântuitorului: „mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh [...] și iată Eu cu voi sunt în toate zilele până la sfârșitul veacului” (Matei 28, 19-20).

Precum Fiul lui Dumnezeu, Care a luat chip de om pentru a-l ajuta pe om, la fel preotul are obligația de a se integra în comunitate pentru a afla care sunt trebuințele firii omenеști.

Preotul trebuie să urmeze modelul Mântuitorului Iisus Hristos, Care nu a venit să facă teorii filosofice, ci S-a implicat în planul de mântuire a lumii.

Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă: „Cele ce ați învățat și ați primit și ați auzit și ați văzut la mine, acestea să le faceți, și Dumnezeuul păcii va fi cu voi” (Filipeni 4, 9).

Ca profesor, preotul va poseda temeinice cunoștințe psihologice și pedagogice, va fi apropiat și iubitor de copii, își va însuși aparatul conceptual specific psihopedagogiei. *În relație cu ceilalți profesori*, va fi un model exemplar de conduită profesională și didactică. În acest caz, nu este exclusă opera de catehizare a propriilor colegi, din motivul că nu toți profesorii acceptă ideea de a se face educație creștină în școli⁸.

Un bun profesor-preot trebuie să aibă calități precum:

- profesionalitate și cultură de specialitate;
- experiență în domeniu;
- capacitatea de a reuși să adapteze conținutul predat la particularitățile elevilor.

Preotul nu trebuie să posede numai cunoștințe bogate de teologie, ci trebuie să adopte și un comportament profesoral, care să-l facă egal cu orice om de la catedră.

Cultura psihopedagogică joacă un rol de mare importanță pentru transmiterea de cunoștințe și formarea de atitudini.

Preotul poate fi o persoană care poate media eventuale conflicte, atât între elevi cât și între colegii săi, dând sfaturi. Poate încerca să-l influențeze pe directorul școlii în a avea o atitudine pozitivă și tolerantă față de colegii săi, pentru ca acesta să nu impună, ci să propună și să explice anumite decizii ce au legătură cu ei.

Relația dintre preot și copil este asemenea aceleia dintre un maestru și un învățăcel. Preotul este un ghid spiritual, care nu poate fi înlocuit de părinți sau de ceilalți profesori, care predau alte discipline. Aproximarea de sufletul unui copil se

⁸ Cf. Constantin Cucos, *Educația religioasă, repere teoretice și metodice*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 154.

va face cu cea mai mare precauție și cu o neîntrecută iubire. Copiii trebuie să primească informația câte puțin, gradat, pentru ca noua informație să preia și să înțarească, în mod natural, ceea ce ei știau deja din mediul familiei sau ceea ce au învățat deja la școală.

Personalitatea preotului își lasă direct amprenta asupra profilului spiritual al copiilor.

Atitudinile negative ale copiilor – tendința de a minți, de a fura, de a critica, de a râde de celălalt – pot fi îndreptate prin exemple pozitive din clasa lor, exemple de persoane din *Sfânta Scriptură*, prin munca în colectiv, prezentarea consecințelor negative ale unor fapte rele, participarea la diferite activități ale Bisericii.

De exemplu, preotul-profesor poate să ceară sprijin elevilor să cânte în corul bisericii la sărbători – colinde de Crăciun, să meargă la cămine de bătrâni sau orfelinate pentru a aduce o bucurie de sărbători, să ajute la împărțirea de pliante credincioșilor la diverse sărbători sau poate organiza cu ajutorul copiilor o piesă de teatru cu caracter religios.

Atitudinile pozitive – spunerea adevărului, seriozitatea, răbdarea, politetea, sensibilitatea, creativitatea, cinstea, blândețea, modestia, trebuie evidențiate, explicate copiilor, laudate pentru a fi urmate de aceștia.

Se pot oferi mici recompense pentru copiii ascultători și studiosi – buline roșii, iconițe, pliante, cruciulițe –, dar și pentru ceilalți atunci când reușesc să facă o faptă bună sau să urmeze o atitudine pozitivă.

Cu multă dragoste îi va îndruma preotul-profesor pe elevii săi spre biserică, îi va îndemna să se roage, să postească, să se spovedească și să se împărtășească, să participe la slujbele religioase și să-și ajute aproapele pe orice cale, cu cuvântul sau cu lucrul.

De asemenea, preotul trebuie să ajute biblioteca școlii, aducând cărți sau îndrumând bibliotecarul spre cărțile ziditoare de suflet de care mai este nevoie.

Apoi își va îndruma elevii spre a citi și lua aminte: „Cereți și vi se va da, căutați și veți afla, bateți și vi se va deschide. Că oricine cere ia, cel care caută află, și celui care bate i se va deschide” (Matei 7, 7-8).

Cu atât mai mult dacă este preot, el va fi pătruns de pietate, cu puternice convingeri moral-religioase, cu un suflet blând și deschis, fiind un mângâietor pentru ceilalți⁹.

III. Profesorul de religie și formarea moral-religioasă a elevului

Spiritualitatea creștină este un amplu și complex proces pedagogic, un amplu proces de formare a omului. Specificul și metodele de formare utilizate de religia creștină nu se confundă cu metodele și specificul celorlalți factori educaționali din societate. Și asta pentru că Biserica nu utilizează numai mijloace omenești pentru atingerea obiectivului ei, dat fiind că Biserica nu este numai o instituție omenească.

⁹ Cf. Constantin Cucos, *op. cit.*, p. 153.

Religia nu-și exercită în mod direct rolul ei educațional-formativ decât numai asupra celor ce cred.

Sfântul Grigorie de Nyssa spunea că omul a fost creat cu atâtea calități ca să imite prin strălucirea rezultată prin curățirea propriei ființe, pe cel ce se reflectă deja în om prin respectivele daruri. Pentru Sfântul Pavel, a fi creștin înseamnă a ne comporta în așa fel încât Hristos să capete formă, să capete chip în noi (*cf.* Galateni 4, 19).

Scopul principal al educației religioase este întotdeauna trăirea conștientă a tainei lui Hristos, în viața fiecărui om.

Opera formativă a religiei se adresează tuturor oamenilor și tuturor vârstelor. Scopul formării prin religie este veșnic, el având în vedere mântuirea. Credința vine din propovăduire, din învățare a ceea ce trebuie să credem. Fără modelarea duhovnicească simțită tainic în suflet de fiecare persoană, informarea despre cele religioase este insuficientă. Mai mult, o cultură însușită pe baza asimilării unor teme cu caracter religios, dar lipsită de fiorul sacru dat de simțirea participării mistice la Dumnezeu, nu poate forma, ci mai degrabă deforma pe cel care și-o însușește. Religia nu este un obiect de studiu, ci un mod de viață. Obiectivul educației religioase nu este acela de a face din cetățenii unui stat *copii cumiți*.

Oricât de secularizată s-ar arăta societatea actuală, ea nu poate face abstracție de valorile religioase și nu se poate clădi în afara cadrului spiritual religios.

Gestionarea faptelor de cultură presupune o conlucrare dintre mai mulți factori: instanțele, școala ca spațiu și transmiterea culturii.

Profesorul de religie are datoria ca, prin intermediul lui, și a Religiei ca obiect de studiu, să se centreze spre valorile fundamentale deosebit de necesare pentru semnificare responsabilă a altor valori.

Profesorul de religie are un rol destul de important în educarea religioasă pe care o dă elevilor săi.

III.1. Educația morală – parte componentă a orei de religie

Sensul educației religioase pornește de la faptul că, încă de la naștere, sufletul copilului se află în stare de predispoziție spre educație și religiozitate, el fiind capabil de trăiri religioase, datorită elementului sfințitor primit prin Sfântul Botez. Acest element poate fi cultivat prin influențe educative deoarece copilul dovedește o înclinare proprie spre educație, care este o realitate a ființei lui. De aceea Iisus Hristos pune copilul în mijlocul activității Sale prin îndemnul: „Lăsați copiii să vină la Mine”.

Sfântul Apostol Pavel dedică două capitole, V și VI, în *Epistola către Efeseni*, educației copiilor. „Fiilor, ascultați de părinții voștri întru Domnul, căci aceasta este cu dreptate.”

Pe lângă credință în puterea divină, religia reprezintă și o concepție despre lume și viață, oferind omului norme adecvate de conduită în acord cu preceptele religioase. Era creștină a adus lumii o nouă morală. Aceasta are la bază un sistem de principii care orientează conceperea, organizarea și desfășurarea acțiunilor de formare a profilului moral al omului, de la cea mai fragilă vârstă. Dumnezeu l-a

creat pe om cu voință liberă. Astfel, faptele libere și conștiente sunt apreciate pe criteriile moralității. Prin educația religioasă desfășurată în școală se urmărește explicarea obiectului, a scopului și a împrejurărilor unei fapte, pentru ca elevii să poată distinge fapta morală de fapta imorală.

Educația religioasă urmărește nu numai informativul, cât mai ales formativul. Nu este suficient ca profesorul de religie să le explice elevilor în mod teoretic ce înseamnă să fii un bun creștin, ci el însuși trebuie să le ofere un model de urmat.

Se pot desfășura activități pregătite din timp, cum ar fi: povestiri, memorizări, activități muzicale, serbări, vizite la locașuri sfinte, vizionarea unor casete video, pilde cu conținut moral-religios, folositoare comportamentului de zi cu zi al elevului.

IV. Autonomia spirituală – exigență a educației contemporane

Instituția școlară acționează într-un mod oarecum paradoxal: ea pregătește individul acum, pentru o realitate care apare mai târziu. De aceea, școala trebuie să pregătească persoana pentru scenarii deschise, pentru valori plurale. Încât, nu numai pe concretetea conținuturilor valorice se va pune accentul, ci și pe capacități și atitudini de raportare la valori. În momentul când individul este învățat să judece și să semnifice valorile din preajmă, atunci viitorul lui și al celorlalți este salvat.

Se vorbește despre o criză spirituală, care în fapt este una de educație, de raportare la lumea valorilor. Nu cultura este în criză, ci noi. Avem numeroși stimuli culturali în preajmă, dar trebuie să-i distingem pe cei valizi de cei non-valizi.

Un rol destul de important în formarea duhovnicească a elevului o are și legătura dintre profesor – biserică și elev.

Elevul va aprecia mai bine latura creștină atunci când va vedea și va înțelege valorile și tainele Bisericii, și asta numai cu ajutorul profesorului, fiind ca un deschizător de drumuri.

IV.1. Rolul Bisericii în educarea conștiinței morale

1. Educația religioasă este un dat ontologic, deci este și posibilă și necesară;
2. Cultul divin ortodox are un important rol didactic ce se împlinește prin toate formele sale de manifestare: arhitectura și pictura Sfintei Biserici, timpul liturgic, cântările religioase ș.a.;
3. Taina Mărturisirii soliciță și modelează cel mai profund și eficient conștiința elevului;
4. Funcția didactică a cultului divin se completează în mod armonios cu cea a orei de religie, desfășurată în școală;
5. Valorile religioase sunt integrative și pentru aceasta sunt necesare împlinirii și desăvârșirii personalității umane.

Din grija pentru desăvârșire rezultă preocuparea creștinului pentru educația care, astfel, devine funcție a desăvârșirii. Educația moral-religioasă învață pe creștin cum să-și însușească povețele învățaturii, de la educatorul moral-religios la educatorul moral-creștin.

În această ordine de idei, părintele Stăniloae spunea: „Calea pe care vine credința în om este un alt om. Credința altuia este mediul, este cărarea prin care Dumnezeu trimite credința în noi”¹⁰.

Credința educatorului creștin naște credința educatului, pentru că cel care educă moral-religios nu-și ia din puterile proprii certitudinea credinței, ci se află aici în lucrare puterea lui Dumnezeu mai presus de a oricărui om.

Profesorul trebuie să țină cont de particularitățile de vârstă în aplicarea educației religioase.

În adolescență, atitudinea morală a elevilor se maturizează, ei devin mai critici. La această vârstă trebuie adoptate metode de educație morală care se bazează pe stimă și respect. Elevii care nu reușesc să-și însușească respectul față de norma morală pentru a o aplica din convingere se subordonează regulilor și cerințelor doar din „teamă” de pedeapsă. Acești elevi trebuie ajutați prin atență și permanentă consiliere pentru a-i convinge de importanța aplicării normei morale.

Rolul educației morale este de a-l apropia pe elev de spațiul ecleziastic.

Buna dispoziție, zâmbetul, se confirmă a fi metoda pedagogică cea mai apreciată de elevi, cu consecințe benefice, în timp ce duritatea inhibă, blochează gândirea și imaginația elevului.

Absența Religiei înseamnă pentru copil o viață artificială și fără sens. De aceea vârsta fragedă a copilăriei e cea mai potrivită pentru formarea moral-religioasă, și pentru a le fi modelată viața în Duhul lui Hristos.

V. Profesorul de Religie – în mijlocul unor situații concrete de predare a obiectului Religie

Multe dintre discuțiile de la întâlnirile metodice ale profesorilor de Religie au ca laitmotiv nemulțumirea acestora față de *calitatea* elevilor la clasă. Profesorii se plâng spunând că elevii sunt uneori *greu de ținut în frâu*, de controlat, sunt indisciplinați și gălăgioși la ore și nu sunt întotdeauna interesați de mesajul transmis. Alții încă vorbesc de lipsa unei forme eficiente de notare care să îmbine strălucit dreptatea cu dragostea creștină.

Care să fie totuși problema? Nu știm să vorbim pe limba tinerilor? Atitudinea noastră nu e cea mai potrivită, cumva? Le repugnă credința sau chiar viața morală? E o situație generalizată în învățământul românesc actual? Putem, deci, generaliza și în cazul altor discipline sau e o lipsă a noastră? E greu de răspuns la aceste întrebări...

Tânărul adolescent e vanitos și orgolios, de aceea, profesorul de Religie nu-și poate *permite* să aibă atitudini acerbe, înverșunate, căci *riscă* să primească din partea elevilor atitudini de repulsie față de Religie și Biserică. E nevoie ca profesorul de Religie să aibă mult tact pedagogic și mult entuziasm... Lipsa entuziasmului, spunea Dostoievski, este semnul sigur al pierzării, caracterizat printr-o stare de nelucrare, prin lipsa de zel. De asemenea, profesorul de Religie trebuie

¹⁰ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, ediția a II-a, Editura Omnicop, Craiova, 1993, pp. 16-18.

să cunoască foarte bine învățătura Bisericii și cultura profană, dar și mentalitatea tinerilor cărora li se adresează.

Regretata Mama Sica (profesoara de Religie – Anastasia Popescu), vorbind despre discuțiile libere cu elevii pe diferite teme abordate prin prisma creștinismului, afirma printre altele: „Între noi au loc discuții despre Yoga, New-Age, S.F., rock (aici este mai dificil); trebuie lecturi multe pe tema aceasta pentru a le câștiga încrederea, nu trebuie explicații improvizate sau incorecte”.

Elevii sunt *terorizați* de unele discipline; învață la ele, iau note mari, dar nu le vor iubi nicicând. Responsabilitatea noastră e foarte mare, e una educativă, dar și soteriologică.

Hristos nu are pe nimeni de pierdut, *căci Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut* (Matei 18, 11). Nici noi nu ne *peritem* să pierdem pe nimeni. Nu e datoria noastră de a împărți turma (clasa de elevi) în oi și capre, în cei de-a dreapta și cei de-a stânga... Nu avem de unde ști când se va afla fiecare pe drumul Damascului... Câți dintre sfinți au mers de mici cu evlavie la Sfânta Liturghie? Câți din ei luau anafora sau aghiasma pe nemâncate dimineata? *Viețile Sfinților* enumeră foarte mulți mari păcătoși care s-au pocăit! Te sâcăie elevul la ore? Să ai milă, nu înverșunare. Ți se pare că-i pierdut? Pentru Hristos nu e! El face din desfrânați sfinți, din tâlhari cuvioși, din prigonitori apostoli. Aceasta nu e lucrarea noastră, ci a Lui, a Învățătorului suprem. Se întâmplă, și e omenește până la un anumit punct, să simțim uneori deznădejde.

Marele teolog antiohian și cel mai mare predicator pe care l-a avut Biserica de la Cincizecime până azi, Sfântul Ioan Gură de Aur, ne arată într-o Omilie a sa o astfel de situație-limită. În general, Sfântul se adresa auditoriului cu apelativul „iubiților” (nu ne-ar strica nici nouă folosirea acestei formule, dacă nu o folosim, cel puțin să-i strigăm pe elevi pe numele de botez). Însă în *Omilia XLI la Facere* («P.S.B.», vol. 22) începe cu totul altfel. „Preget și șovăi dacă trebuie să vă mai tâlcuiesc sau nu astăzi Scriptura. Mă gândesc că vă învăț în fiecare zi, vă îndemn și vă întind această duhovnicească masă și totuși mulți din cei ce vin aici și iau parte la această învățătură duhovnicească și la masa cea înfricoșătoare și cutremurătoare stau toată ziua în hipodrom și n-au nici un câștig de pe urma strădaniei mele... Deci cu ce inimă să mai predic unor oameni care nu vor să câștige nimic din cuvintele mele? Și nu e de mirare! Și plugarul pregeta să mai arunce semintele și nu mai are nici o tragere de inimă să iasă cu plugul când vede că pământul rămâne tot neroditor, cu toată munca și osteneala lui, și nu-i răsplătit după vrednicia muncii sale...” Și totuși să nu deznădăjduim, căci nici Sfântul nu continua în același duh întreaga Omilie! Spune mai departe marele Ioan Gură de Aur: „Chiar dacă, aruncând sămânța cea duhovnicească nu culeg rod din pricina trândăviei celor ce mă ascultă, totuși răsplata mea e nestirbită. Eu semăn argintul ce mi s-a încredințat, împlinesc porunca dată de Stăpân, iar celor ce m-au ascultat li se va cere capitalul cu dobândă. Cu toate acestea nici eu nu mă gândesc că n-am nici o pagubă și că am îndeplinit ce trebuia să fac, ci vreau ca și voi să faceți buna neguțatorie cu cele ce vă dau, ca să nu suferiți pedeapsa ca și cel ce a ascuns talantul...”

Dumnezeu e cu noi, și dacă El e cu noi cine e împotriva noastră? *Oricine va primi pruncul acesta, în numele Meu, pe Mine Mă primește; iar oricine Mă va primi pe Mine, primește pe Cel ce M-a trimis pe Mine* (Luca 9, 48). Poate unii găsesc de cuviință să ne catalogheze drept idealști, niște Don Quijote ce ne batem cu morile de vânt. Atâta știu, că doar dragostea este cea care schimbă sufletele.

Elevul trebuie să vadă la noi dragoste, o dragoste care se jertfește, se dăruiește, căci Dumnezeu creștinilor este Dragoste. Să avem și noi dragoste și să slujim, cu timp și fără timp, lui Hristos și tinerilor elevi pe care El ni i-a încredințat.

Știm că virtutea dragostei îl arde pe diavol – singurul dușman al nostru – ,căci despre el spune *Scriptura* că „vine și ia cuvântul din inima lor, ca nu cumva, crezând, să se mântuiască” (Luca 8, 12). Ce cuvânt înfricoșător!

Atunci când cuvintele noastre nu mai au putere, să vorbească cu putere însăși viața noastră, faptele noastre. E greu, dar ce lucru dificil se săvârșește fără jertfă? Hristos i-a atenționat pe toți cei ce-L mărturisesc în fața oamenilor: „În lume ne-cazuri veți avea; dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea” (Ioan 16, 33).

Concluzie

Prin educația religioasă, profesorul urmărește cultivarea virtuților creștin-teologice și morale în caracterul elevilor săi: credința, cumpătarea, dreptatea, înțelepciunea. De aceea, educația religioasă trebuie împărtășită copiilor de la o vârstă fragedă, căci „Dacă vei întipări în sufletul lui încă fraged învățăturile cele bune, nimeni nu va putea să i le desprindă; ele se întăresc ca și sigiliul aplicat pe ceară”¹¹.

Bibliografie

- ***, *Sfânta Scriptură sau Biblia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.
- Bancilă, V., *Inițierea religioasă a copilului*, Editura Anastasia, București, 1996.
- Bolocan, Conf. dr., Carmen-Maria, *Catehetica și Didactica Religiei*, Editura Performantica, Iași, 2005,
- Cucoș, Prof. univ. dr., Constantin, *Biserica și școala în slujba comunității locale*, Editura Sf. Mina, Iași, 2004.
- Dumitru, Laurențiu, *Hristos și tinerii*, Editura Bunavestire, Bacău, 2003.
- Ilaș, Pr. prof., Radu, *Despre nevoia educației creștine în școli*, Revista Rost, nr. 33/novembrie 2005.
- Mihălțan, Episcopul Oradiei, Ioan, *Îndrumări pentru îndreptarea și maturizarea duhovnicească a persoanei noastre*, Editura Episcopiei Oradiei, 1994.
- Moisă, Înv., Violeta; Înv. Ungureanu, Valeria, *Biserica și școala în slujba comunității locale*, Editura Sf. Mina, Iași, 2004.

¹¹ Conf. dr. Carmen-Maria Bolocan, *Catehetica și Didactica Religiei*, Editura Performantica, Iași, 2005, p. 183.

- Pr. Dr. Jurca, Eugen, *Experiența duhovnicească și cultivarea puterilor sufletești*, Editura Marineasa, Timișoara, 2001.
- Prelici, V., *A educa înseamnă a iubi*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995.
- Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre creșterea copiilor*, în vol. *Putul și împărțirea de grâu*, Bacău, 1995.
- Stăniloae, Pr. prof. dr., Dumitru, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, ediția a II-a, Editura Omniscop, Craiova, 1993.

The Role of the Religion Teacher (Priest) in the Formation of the Moral-Religious Character of the Students

*Our study, **The Role of the Religion Teacher (Priest) in the Formation of the Moral-Religious Character of the Students**, comes to underline the qualities that the Religion teacher must draw the students' attention upon. It is also emphasized the cultural dimension of the religious education as well as the Church's role in the education of the moral conscience. A special attention we gave to some concrete situations that occur while teaching the discipline Orthodox Religion.*